

Wetsvoorstellen¹ belemmeren realisering

Eén Gezin, één plan, één regisseur, en een effectieve aanpak van Huiselijk Geweld en kindermishandeling

Diepe Kloof

De concepttekst Jeugdwet en het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO), waarin het SHG een plaats krijgt en laten een niet te overbruggen kloof zien tussen enerzijds de beleidsambities en -doelen en anderzijds het wettelijk kader met name op het onderdeel informatie uitwisseling om deze doelen te bereiken.

Een nieuwe visie, met ‘oude gereedschappen’.

Beide wetsvoorstellen voorzien niet in een noodzakelijke verbetering van voorwaarden om informatie te kunnen delen tussen verschillende domeinen, organisaties en professionals.

1. Conceptwetsvoorstel Jeugdwet

Aanleiding voor het ontwerpen van de Jeugdwet is om de nieuwe overheidsvisie met betrekking tot de begeleiding en zorg voor jongeren in een wettelijk kader te vatten.

Het wetsvoorstel voorziet in een decentralisatie van alle ondersteuning, hulp en zorg voor jeugd en ouders naar gemeenten, zowel bestuurlijk als financieel. Gemeenten zijn hierdoor beter in staat om integraal beleid te ontwikkelen en maatwerk te bieden, afgestemd op de lokale situatie en uitgaan van de mogelijkheden en de behoeften van de individuele jeugdigen en hun ouders. Door de verantwoordelijkheid voor een positief opvoed- en opgroeiklimaat, voor preventie, voor vroegsignalering tot en met de (zware) gespecialiseerde zorg en de uitvoering van kindbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering bij gemeenten te leggen, wordt het makkelijker verbindingen te leggen tussen zorg, onderwijs, werk en inkomen, sport en veiligheid.

Wettelijke verankering bestaande ontwikkelingen

Wij zien in het conceptwetsvoorstel de weerslag van een ontwikkeling die al enige tijd in de praktijk gestalte krijgt, namelijk dat wij als samenleving - veel meer dan in de vorige eeuw - de verplichting hebben om zorg te dragen voor de sociaal kwetsbare burgers, jong en oud.

Voor een deel ligt de verantwoordelijkheid om de zorg voor deze burgers te realiseren nu al bij de gemeenten. De gemeenten beleggen deze verantwoordelijkheden bij verschillende organisaties en samenwerkingsverbanden zoals, ZAT's, CJG's, Sociale teams, SHG's en Veiligheidshuizen.

¹ Conceptwetsvoorstel Jeugdwet, 18 juli 2012 en het Wetsvoorstel 33062, wijzigingsvoorstel Wmo over de taken en bevoegdheden van het SHG

Vaak zijn bij de kwetsbare burgers verschillende organisaties tegelijkertijd of na elkaar betrokken, maar lang niet altijd van elkaars betrokkenheid op de hoogte.

Belangrijke uitgangspunten Jeugdwet:

1. *Geen kind buiten spel!* Het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK) verplicht de overheid om maatregelen te treffen waardoor alle kinderen gezond en veilig opgroeien, hun talenten ontwikkelen en naar vermogen meedoen in de maatschappij.

2. *Transformatie* (omslag) naar meer preventie en eerdere ondersteuning, uitgaan van de eigen kracht van jeugdigen en hun ouders, minder snel medicaliseren van problemen, betere samenwerking rond gezinnen en zorg op maat.

2. Aanpassingsvoorstel WMO

In Nederland wordt jaarlijks één miljoen mensen slachtoffer van incidenteel huiselijk geweld. Tussen 200.000 en 230.000 mensen hebben te maken met ernstig of herhaald huiselijk geweld. Onderzoek van de Universiteit Leiden en TNO toont aan dat in 2010 118000 gevallen van kindermishandeling werden gemeld. Evenals bij huiselijk geweld is de werkelijke omvang van dit probleem vele malen groter is.

De wetgever beoogt relationeel geweld te voorkomen en te bestrijden.

De Steunpunten Huiselijk Geweld krijgen een wettelijke verankering in de WMO en in de Jeugdwet met als doel een integratie met de Advies- en Meldpunten kindermishandeling (AMK's) die nu onderdeel zijn van Bureau Jeugdzorg.

3. Geen verbetering in wetsvoorstellen op het onderdeel informatie-uitwisseling / privacy!

Om goed samen te werken en om zorg op maat te kunnen bieden, moeten betrokken professionals uit de verschillende disciplines relevante gegevens met elkaar kunnen delen. En hier wringt in de huidige praktijk de schoen.

A. *Interpretatie van privacy niet duidelijker*

- De opvattingen en interpretatie van de privacy-regels werpen (hoge) drempels op om deze benodigde gegevens te delen. Denk aan de verschillende bij dit thema betrokken domeinen zoals veiligheid en zorg. Veel gehoorde argumenten om geen gegevens te delen zijn: “Wij spreken elkaars taal niet” ; “Mijn vertrouwensrelatie met mijn cliënt verzet zich tegen het delen van gegevens”; “Mijn beroepsgeheim verzet zich tegen het delen van gegevens”, etc.

De nieuwe wetsvoorstellen verlagen de huidige drempels niet!

- Ook binnen het huidig wettelijk bestel bestaat veel meer ruimte voor professionals om gegevens te delen, dan vaak wordt verondersteld. Om deze onduidelijkheid weg te nemen biedt nieuwe wetgeving bij uitstek de mogelijkheid om de ‘gebreken te helen’.

- Professionals dienen noodzakelijkerwijs te worden voorzien van én te beschikken over een duidelijke juridische context, waarin zij zich veilig voelen om de benodigde gegevens te delen én waarin de belangen van de sociaal kwetsbare burgers, optimaal worden beschermd.

Pas dán zullen zij in staat zijn om een systeemgerichte aanpak te realiseren

B. *Noodzakelijke voorwaarden ontbreken*

Om de wettelijke doelstellingen te bereiken, dienen professionals vanuit twee grote thema's duidelijkheid en steun te krijgen, te weten:

1. duidelijke regels die het delen van gegevens mogelijk maken;
2. een handelwijze / methodiek die redelijkerwijs zal leiden tot het bereiken van deze doelstellingen

Ad 1. Delen van gegevens

Geen toestemmingsvereiste meer?

Kijken we naar de tekst van de aanpassing WMO dan *lijkt* het dat toestemmingsvereiste om gegevens te delen wordt geschrapt. Het toestemmingsvereiste vormt nu een grote belemmering in de samenwerking tussen professionals uit verschillende disciplines. Het hebben van zorgen om een situatie in een gezin is een beladen onderwerp; vaak wordt toestemming van ouders tot het delen van gegevens niet verkregen en dat maakt dat professionals - alleen als sprake is van een noodsituatie - gegevens delen.

Kwalijk is dat in de concepttekst Jeugdwet het toestemmingsvereiste weer wordt geïntroduceerd en wel door oude wetgeving uit de jaren 80 van de vorige eeuw over te nemen. Met daarenboven de 'enge' uitleg van de oude wetteksten en niet de 'ruime' uitleg waartoe ook het Europees Hof voor de Rechten van de Mens aanzet.

Ad 2. Een op het doel gerichte handelwijze / methodiek

Een voorbeeld vanuit Huiselijk Geweld. In de afgelopen jaren konden de medewerkers van het Steunpunt rustig het verhaal van de beller aanhoren. Aangezien er geen onderscheid was tussen advies/ consultatie/melding kon n.a.v. het contact samen met de beller gekeken worden op welke wijze zo transparant mogelijk veiligheid bereikt kon worden. In de toekomst kunnen echter schrijnende situaties zonder *formele* melder noch geregistreerd, noch outreachend opgepakt worden. Procedures en privacy krijgen daarmee een zwaarder gewicht dan de oorspronkelijke doelstellingen van het Steunpunt. Gevreesd wordt voor dezelfde imagoschade als het AMK, gezien de drempels die opgeworpen worden. Ook in de nieuwe concepttekst Jeugdwet wordt deze weeffout niet hersteld.

4. Eisen aan nieuwe wetgeving

Het formuleren van een duidelijk juridisch kader om zorgvuldig en vroegtijdig multi-disciplinair gegevens te delen, waarbij de in het geding zijn de belangen tot hun recht komen. Dit vraagt om de transformatie, om nieuwe paradigma's waarover de wetgever zelf spreekt, om het verwijderen van de schotten tussen de disciplines waarbij de professionals zich gezamenlijk en gebruik makend van elkaars expertise, richten op de problematiek van relationeel geweld.

Loslaten van het 'Domein-denken'! Dit kwam tot ontwikkeling passend bij de visie ten aanzien van de maatschappelijke verantwoordelijkheid in de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw. De doelstellingen en visie op maatschappelijke verantwoordelijkheden in 2012 noodzakten tot een nieuwe manier van werken en dat vraagt ook om een weerslag in wetgeving.

BIJLAGE

De MvT concepttekst Jeugdwet wijst nadrukkelijk één gezin, één plan, één regisseur als nieuwe lijn uitgezet, maar wordt vervolgens weer teruggevallen op de ‘enge interpretatie’ van wetgeving die in nu reeds bestaat.

Voorbeelden ter illustratie van handelingsbeperkingen van professionals:

p. 87 MvT: Artikel 4.1.9 [Wettelijke vertegenwoordiging en toestemming]

Uitgangspunt is dat jeugdhulp *slechts verleend mag worden met toestemming* van de betrokkene. Dit kunnen de jeugdige, zijn ouders of verzorgers zijn. Bij niet ingrijpende jeugdhulp mag deze toestemming verondersteld worden te zijn verleend. Dit geldt bijvoorbeeld voor een consult om het gedrag van het kind te bespreken en een aansluitend gesprek om dit gedrag te verbeteren. Dit geldt zowel voor jeugdhulp in vrijwillig als gedwongen kader.

Voor een jeugdige jonger dan twaalf jaar geldt dat zijn wettelijke vertegenwoordiger *toestemming* moet geven. Voor jeugdigen tussen de twaalf en zestien jaar moeten zowel de wettelijke vertegenwoordiger(s) als de jeugdige *toestemming* geven.

In het vierde en vijfde lid zijn hierop uitzonderingen opgenomen zowel voor de ontbrekende toestemming van de jeugdige als voor de ontbrekende toestemming van de wettelijk vertegenwoordiger. Een jeugdige van zestien jaar of ouder dient zelf *toestemming* voor de jeugdhulp te geven. Jeugdhulp wordt ook verleend in het kader van de uitvoering van een kinderschermingsmaatregel of jeugdreclassering. Indien de vereiste toestemming ontbreekt, kan in het kader van een ondertoezichtstelling eventueel een schriftelijke aanwijzing worden gegeven om te bewerkstelligen dat de jeugdhulp alsnog wordt aanvaard. Voor medische behandeling kan de kinderrechter vervangende toestemming verlenen.

p.111 MvT: Artikel 7.3.11 [Geheimhoudingsplicht]

De strekking van de *geheimhoudingsverplichting* is te voorkomen dat jeugdigen en ouders ervan zouden worden weerhouden jeugdhulp in te roepen, een beroep op een gecertificeerde instelling of MHK te doen uit vrees dat hetgeen aan de jeugdhulpaanbieder, de gecertificeerde instelling of het MHK zou blijken of zou worden toevertrouwd, openbaar zou worden wanneer de geheimhouding daarvan niet zou zijn gegarandeerd. De geheimhoudingsverplichting rust op de jeugdhulpverlener of de uitvoerder van de kinderschermingsmaatregel of jeugdreclassering of van de taken van het MHK. De geheimhoudingsplicht geldt ook in geval van strafrechtelijke opsporing.

Alsmede:

Zo mag slechts *met toestemming* van de betrokkene aan derden inzage in of afschrift van het dossier worden gegeven. Uit de Wbp volgt dat de toestemming in vrijheid gegeven moet worden en op voldoende informatie moet berusten, alsmede dat de betrokkene inzicht moet hebben in de omvang van de gegevensverwerking waarvoor hij toestemming geeft. De toestemming mag mondeling worden gegeven; *schriftelijke toestemming is niet vereist*. In bepaalde gevallen kan het overigens wel verstandig zijn dat de jeugdhulpaanbieder, de gecertificeerde instelling of het MHK *de toestemming* in een *schriftelijke verklaring* vastlegt.

P. 74 MvT: b. het onderzoeken of sprake is van kindermishandeling:

Zodra een melding is binnengekomen, dient te worden onderzocht of er daadwerkelijk sprake is van kindermishandeling. De onderzoeksfunctie geldt net als onder de Wet op de jeugdzorg voor gevallen waarbij er een vermoeden is van kindermishandeling. Indien er uitsluitend sprake is van huiselijk geweld, zonder dat hierbij een vermoeden bestaat van kindermishandeling bestaat er geen onderzoeksfunctie, doch functioneert het MHK als meldpunt.